

MARITIEM OPTREDEN IN EEN NIEUW TIJDPERK

Pacific Archer 2024

Op 9 maart 2024 verliet Zr.Ms. *Tromp* de haven van Den Helder voor een wereldreis van ruim zes maanden, Pacific Archer 2024 genaamd. Het was niet de eerste keer dat het schip de wereld geheel zou gaan rondvaren. In 2006 voer het toen gloednieuwe fregat in tegengestelde richting over alle oceanen. De huidige reis is anders van karakter dan die van het begin van het decennium, toen de geopolitieke situatie relatief stabiel en voorspelbaar was. Tijdens Pacific Archer 2024 is het bevorderen van de vrije doorvaart voor de scheepvaart het belangrijkste thema. Zowel in het Midden-Oosten als in de Indo-Pacific regio staat de internationale rechtsorde onder druk.

LEES VERDER →

Tijdens de *Shangri-La Dialogue*¹ in 2022 in Singapore benadrukte toenmalig minister van Defensie Kaja Ollongren het belang voor Nederland van een stabiele en veilige Indo-Pacific. De Nederlandse welvaart en veiligheid zijn sterk afhankelijk van maritieme handelslijnen met deze economisch belangrijke regio. China voert druk uit op de landen rondom de Zuid- en Oost-Chinese zee om zijn rol als regionale en geopolitieke speler te versterken. Landen zoals Rusland en Noord-Korea proberen eveneens het internationaal recht te ondermijnen en hun invloed uit te oefenen op democratische landen zoals Zuid-Korea en Japan. Het lag dus voor de hand dat Nederland zich vaker zou laten zien op het Aziatische continent. In 2024 besloot het kabinet derhalve wederom² tot het sturen van een fregat. Dit artikel borduurt voort op het recente verhaal in *Marineblad* over de inzet van Zr.Ms. *Tromp* in Operation Prosperity

Guardian³. De focus ligt ten eerste op het Nederlandse nationale belang gedurende de reis. Deze bijdrage beschrijft de route van het fregat door Aziatische wateren en de keuze voor de verschillende havens. De *Tromp* passeerde de Straat van Taiwan en nam deel aan een belangrijke VN-missie in de Oost-Chinese Zee. Was de wereldreis een succes? Daarnaast, welke ervaringen leverde dat op voor de Koninklijke Marine? Tot slot is dit artikel een mogelijkheid om de discussie te voeren over wereldwijde inzet van de Koninklijke Marine in een veranderende wereld.

In het belang van Nederland

Het Nederlandse veiligheidsbeleid is gebaseerd op het streven naar een sterke Europese Unie en een sterke NAVO⁴. Maar ook buiten Europa en buiten het verdragsgebied van de NAVO streeft Nederland naar een veilige en stabiele wereld ter bevordering van onze welvaart. Zowel

tijdens de *Shangri-La* veiligheidsconferentie in 2022, als in de recente Defensienota, is de stabiliteit van de Indo-Pacific regio een speerpunt van de Nederlandse defensiestrategie. China speelt een grote rol in dit deel van de wereld, waar het maritieme incidenten forceert om politieke druk uit te oefenen op onder andere de Filipijnen en Taiwan. Daarnaast is de invloed van Rusland voelbaar, dat sinds het uitbreken van de oorlog in de Oekraïne de internationale *rules-based order* verder wil afbreken. Niet alleen Oost-Europa, maar bijvoorbeeld ook Japan heeft regelmatig te maken met de agressiviteit van het buurland.

Om eigen politieke doelstellingen te bereiken, streeft het Ministerie van Defensie naar het intensiveren van partnerschappen met gelijkgestemde landen en naar deelname aan internationale missies die de Nederlandse

belangen behartigen. Voor de reis Pacific Archer besloot het kabinet, naast deelname van de *Tromp* aan Operation Prosperity Guardian in de Rode Zee, een Nederlandse bijdrage te leveren aan het Pacific Security Maritime Exchange (PSMX) netwerk. Landen in dit netwerk werken samen opdat de internationale zeevarende gemeenschap een VN-veiligheidsraad resolutie, die Noord-Korea restricties oplegt in het importeren van grondstoffen, naleeft. Naast de inzet in beide missies bezocht Zr.Ms. *Tromp* diverse Aziatische landen die een belangrijke rol spelen in het Nederlandse buitenland- en veiligheidsbeleid. Bezoeken aan deze landen stonden zodoende in het kader van de maritieme diplomatie. Tot slot bood de reis de gelegenheid de geoefendheid van de bemanning, en daarmee de inzetgereedheid van het schip, op peil te houden.

De Indo-Pacific; van India tot en met Hawaii

Zoals de naamgeving al aangeeft, strekt de Indo-Pacific zich uit van de Indische oceaan tot en met de Stille Oceaan. Een ankerpunt in de planning van de reis was deelname aan de oefening Rim of the Pacific (RIMPAC), een tweejaarlijkse internationale maritieme oefening onder leiding van de VS. Deze manoeuvre vond in de maand juli plaats op en rondom de eilandengroep van Hawaii. De Nederlandse marineleiding besloot de oefening in de laatste fase van de reis in te plannen, wat betekende dat de *Tromp* vanaf Den Helder via het Suezkanaal om de oost ging varen. Bij het kiezen van de naam van de reis passeerde kort die van de 1980s-1990s *Fairwind*-reizen, maar vanwege de toenemende geopolitieke onrust in de wereld werd een nieuwe naam geschikter bevonden. De naam Pacific Archer verduidelijkt in welk deel van de wereld een machtsverschuiving plaatsvindt: de Pacific.

Na de voorjaarsinzet van Zr.Ms. *Tromp* in Operation Prosperity Guardian, veranderde de taakstelling van het schip. Het witte *anti-flash* werd vervuld voor een tropenuniform en de bemanning trof voorbereidingen voor het eerste officiële havenbezoek aan Mumbai. India is een steeds invloedrijkere geopolitieke speler. Het democratische land met de meeste inwoners ter wereld neemt daarbij een traditioneel ongebonden positie in. Het is niet alleen een grote economische macht, tevens onderhoudt het goede diplomatieke relaties met zowel Rusland als de westerse wereld. India is afhankelijk van Russische grondstoffen en militair materieel, al probeert het zijn arsenaal steeds vaker zelf te produceren. Nederland heeft aangeboden hierin ondersteuning te bieden. Een bezoek aan India lag voor de hand, op basis van zowel maritiem militaire samenwerking als diplomatieke kansen voor Nederland. De *Tromp* bezocht eind april de havenstad Mumbai⁵, waarbij de Minister van Handel en Ontwikkelingssamenwerking Liesje Schreinemacher aanwezig was en waar Koningsdag op feestelijke wijze aan boord werd gevierd.

‘De naam verduidelijkt in welk deel van de wereld een machtsverschuiving plaatsvindt: de Pacific’

Vervolgens deed het fregat Singapore aan, één van de grootste havens en maritieme knooppunten van Zuidoost-Azië. De haven werd bereikt via de Straat van Malakka en Straat van Singapore, zeestraten waar geregeld zeeroof plaatsvindt. De situatie was echter rustig te noemen en voor de grote commerciële vaart ligt er eerder het gevaar van een aanvaring op de loer dan een aanval door lokale criminelen. Het LCF meerde in Singapore af ten behoeve van *crew rest* en noodzakelijke logistieke ondersteuning. Aansluitend voer het schip de Indonesische archipel in voor een bezoek aan Jakarta. De historische relatie tussen Nederland en Indonesië vormt de basis voor een blijvende verbintenis. In de huidige tijd is Indonesië één van de grootste economieën in Zuidoost-Azië. Als regionale hoofdrolspeler is het sterk afhankelijk van zijn relatie met China⁶. Voor Nederland is het van belang om militaire en diplomatieke banden te behouden en gezamenlijke waarden na te streven. Na een geslaagd havenbezoek voerde de *Tromp* gezamenlijk met de Indonesische marine enkele oefeningen uit, een zogenaamde *passing exercise* (PASSEX).

En route door de Zuid-Chinese Zee

Na het verlaten van de Indonesische archipel, ten westen van Borneo, voer de *Tromp* de Zuid-Chinese Zee binnen. De eerstvolgende haven was Haiphong in Vietnam. De kortste route loopt globaal van zuid naar noord en kruist halverwege de hoofdscheepvaartroute van Singapore naar de Chinese, Japanse en Koreaanse havens. Aan de rand van de Zuid-Chinese Zee ligt de *nine-dash line*, een fictieve lijn die China gebruikt om aanspraak te maken op het gehele zeegebied. Hierin bevinden zich diverse eilandengroepen. Tegen de richtlijnen van de United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) in, willen zowel China als andere Aziatische landen hierover zeggenschap hebben. Naast de geschillen over de zee binnen de *nine-dash line* en de eilandengroepen, worden maritieme zones onrechtmatig toegeëigend. Zowel China als Vietnam hanteren de aansluitende zone als territoriale zee, wat betekent dat zij 24 nautische mijlen rekenen als hun territoriale zee vanaf de basislijn, in plaats van de voorgeschreven 12 mijlen.

Zr.Ms. *Tromp* passeerde en route naar Haiphong de betwiste Spratly- en Paracel-eilanden ruim buiten de 12-mijls zone. De bemanning observeerde diverse Chinese varende en vliegende eenheden in de gehele Zuid-Chinese Zee. Dit gaf een goed beeld van de enorme omvang van de Chinese zee- en luchtmacht. Met regelmaat voer er een Chinees marineschip in de nabije omgeving van het LCF. Dit leidde echter niet tot verwarrende of onveilige situaties. Zonder enige vertraging arriveerde de *Tromp* op 24 mei in de delta van Noord-Vietnam. Het havenbezoek aan Haiphong stond in het teken van de goede handelsbetrekkingen die Nederland onderhoudt met het communistische land. De havenstad, ten oosten van hoofdstad Hanoi, ondergaat een indrukwekkende uitbreiding als gevolg van de economische ontwikkelingen in het gebied. Voor Vietnam is China, evenals voor Indonesië, een zeer belangrijke regionale partner en de motor van de bloeiende eigen economie. Ondanks de verschillende visies van Nederland en Vietnam op de juridische interpretatie van de maritieme zones, was de ontvangst door de Vietnamese marine en de lokale politici hartelijk.

‘De dagelijkse praktijk, zoals het LCF deze heeft ervaren, is dat er veel militaire activiteit is van beide zijden en dat de passage van een buitenlands oorlogsschip niet onopgemerkt voorbijgaat’

Passage Straat van Taiwan

Op het volgende traject, naar Busan, Zuid-Korea, volgde Zr.Ms. *Tromp* globaal de kustlijn van het Chinese vasteland. Vlak voor de Straat van Taiwan pakte zij de hoofd scheepvaartroute weer op. In de Straat van Taiwan is er geen verkeersscheidingsstelsel conform de IMO-standaard⁷. Bovendien varen er in dit gebied veel vissers die regelmatig de doorvaart van het vaarwater belemmeren. Al met al betreft het een breed vaarwater waar schepen een logische en veilige route kiezen, voornamelijk ten noordwesten van de zogenaamde *median line*⁸. De *Tromp* navigeerde op vergelijkbare wijze door de internationale doorvaartroute.

In de Straat voeren zowel marineschepen van de Chinese Peoples Liberation Army Navy (PLAN), als schepen van de Taiwanese marine, patrouilles. Daarnaast zijn vliegtuigen van beide luchtmachten actief boven zee. De Chinese krijgsmacht houdt regelmatig een grootschalige oefening rondom Taiwan om zijn militaire macht te tonen. Dit was niet het geval in de dagen dat de *Tromp* in en nabij de straat voer. De dagelijkse praktijk, zoals het LCF deze heeft ervaren, is dat er veel militaire activiteit is van beide zijden en dat de passage van een buitenlands oorlogsschip niet onopgemerkt voorbijgaat. China toont zijn maritieme macht aan westerse mogendheden en zet de juridische waarde van UNCLOS naar zijn hand om zo de zeggenschap over het zeegebied op te eisen. Taiwan reageert, onder de naam Republic of China, met militaire middelen om het signaal af te geven dat zij een rechtmatige speler zijn. De commerciële scheepvaart vervolgt intussen ongehinderd de SLOC's. Het is niet de vraag of, maar wanneer China de spanning in dit gebied verder opvoert.

Deelname Enforcement Coordination Cell

Gedurende het passeren van de Zuid-Chinese Zee, de Straat van Taiwan en de Oost-Chinese Zee, opereerde Zr.Ms. *Tromp* in een *associated support* rol voor de Enforcement Coordination Cell (ECC) van het PSMX-netwerk. Deze multinationale coalitie, bestaande uit onder andere de VS, Japan, Canada en Australië, werkt aan de stabiliteit en veiligheid van Noordoost-Azië. Vanuit het ECC-hoofdkwartier in Yokosuka, Japan, assisteerden twee Nederlandse liaisonofficieren bij de inzet van het Nederlandse schip in de missie. De uitvoering betekende het monitoren van de scheepvaart, met als focus de scheepvaartroutes door de Oost-Chinese Zee. In de drukke verkeersstromen vinden illegale transporten plaats van onder andere kolen en petroleum uit de Democratic Peoples Republic of Korea (DPRK). Op basis van VN-veiligheidsraad resoluties werken westerse landen samen met Japan en Zuid-Korea aan het verzamelen van informatie over de transporten van Noord-Korea.

Het samenwerkingsverband PSMX/ECC is uniek in zijn soort en wekt toenemend de interesse vanuit Europa. Naast de *Tromp* zijn de fregatten ITS Montecuccoli en FGS Baden-Württemberg recent ingezet in de missie. De inzet vindt plaats in de nabijheid van China en Rusland, die beiden goedkeuring hebben gegeven aan de VN-resoluties. Het naleven van de resoluties, uitgevoerd door een groeiende groep van westerse landen, wordt echter met lede ogen aangezien door met name Beijing. Het betekent een verhoogde aanwezigheid van westerse schepen en vliegtuigen nabij de Chinese wateren. De deelnemende landen houden vast aan de internationaal vastgestelde juridische kaders van het zeerecht, waarover de Chinese autoriteiten in media-optredens geregeld hun erge uitspraken uiten.

Gedurende de inzet van de *Tromp* in de ECC was de NH90-helikopter het voornaamste middel voor het uitvoeren van de monitoractiviteiten. Vanuit de lucht kon zij een grote hoeveelheid scheepvaartbewegingen waarnemen en openbare data verzamelen. De bewegingen van de helikopter werden in de Oost-Chinese Zee van dichtbij gadeslagen door Chinese marineschepen, helikopters en gevechtsvliegtuigen. De intensieve aandacht van Chinese eenheden voor Zr.Ms. *Tromp* en de helikopter was opvallend. Het resulteerde eenmalig in een potentieel onveilige

‘De intensieve aandacht van Chinese eenheden voor Zr.Ms. Tromp en de helikopter was opvallend’

situatie toen een gevechtshelikopter de NH90 van dichtbij naderde. De *Tromp* zette de missie onverminderd voort maar het was duidelijk dat China de Nederlandse inzet in de VN-missie niet beschouwt als een bijdrage aan de stabiliteit in de regio. Voor China betekende dit een inmening in Chinese aangelegenheden en ondermijning van de maritieme macht van het regime in Beijing.

Wereldreis met een boodschap

Pacific Archer was in alle opzichten een veelzijdig optreden van de Koninklijke Marine. Defensie slaagde er zo in om met strategische communicatie te vertellen hoe het marineschip *Tromp* de Nederlandse belangen wereldwijd behartigt. De lokale pers in de diverse bezochte landen nam het verhaal moeiteloos over. Rondom elk Aziatisch havenbezoek werd een ontmoeting of oefening met marine-eenheden op zee georganiseerd. De *passex*-en

leverden verdieping op in de vriendschappen en de samenwerking met de partnerlanden. De manoeuvres met de marines van Zuid-Korea en Japan kregen een extra dimensie naar aanleiding van de Nederlandse deelname aan ECC. Beide landen waren zeer content met de steun in het streven naar gedeelde waarden.

Tijdens RIMPAC verzamelden marine-eenheden uit 29 landen zich bij Hawaï voor het beoefenen van maritieme operaties. Het vijf-weekse evenement biedt, naast oefenmogelijkheden, de gelegenheid voor de VS gelijkgestemde landen samen te brengen. Gezamenlijk stralen zij uit te willen bijdragen aan de veiligheid en de stabiliteit in de Indo-Pacific regio. Nederland nam in eerdere edities deel met een team van de Defensie Duikgroep. De nu aanvullende, omvangrijke bijdrage met een fregat benadrukte nogmaals de Nederlandse betrokkenheid bij dit deel van de wereld. Voor de bemanning van de *Tromp* was deelname aan RIMPAC een unieke ervaring met als hoogtepunt een goed uitgevoerde Harpoon-lancering tijdens de *sinking exercise* (SINKEX).

Conclusie en discussie

De wereldreis van Zr.Ms. *Tromp* betrof een veelzijdig maritiem optreden. Het belangrijkste thema was het recht op

de vrije doorvaart. Tijdens de inzet in Operation Prosperity Guardian en de doorvaart door de Zuid-Chinese Zee en de Straat van Taiwan werd dit signaal duidelijk afgegeven. De passages verliepen probleemloos. Tijdens het optreden van het LCF in de VN-missie ECC onderstreepte Nederland andermaal het belang van het handhaven van de internationale rechtsorde. Opvallend was hier het voorval met de NH90-helikopter, die werd benaderd door een Chinese gevechtshelikopter.

Het Nederlandse fregat droeg tevens bij aan maritieme diplomatie in diverse Aziatische havens. De banden met partnerlanden werden versterkt tijdens het uitvoeren van oefeningen op zee. Middels strategische communicatie was de reikwijdte van de boodschap en de zichtbaarheid van de *Tromp* groot. In Zuid-Korea en Japan was de waardering voor de Nederlandse inspanningen voelbaar. De conclusie is daarom, dat de gestelde doelstellingen van Pacific Archer zijn behaald en dat het een succesvol maritiem optreden is geweest. Voor de marine was de reis een unieke kans om wereldwijde inzet en de daarbij behorende logistieke ondersteuning te beproeven. Tevens werd de mogelijkheid tot flexibele inzet aangetoond tijdens de overgang van ernstinzet in de Rode Zee naar maritieme diplomatie in Azië. Tot slot boden de *passex*-en en RIMPAC goede trainingsmogelijkheden met marines die geen gebruikelijke sparringpartner zijn, maar dat mogelijk wel worden in de nabije toekomst.

Als het kabinet haar ambitie voortzet, gaat er binnen afzienbare tijd opnieuw een marineschip naar de Indo-Pacific. In de tussentijd volgen de ontwikkelingen in de wereld elkaar op en tekenen de geopolitieke kampen zich sterker af. Met een nieuwe president van de VS en betrokkenheid van Noord-Korea in de oorlog van Rusland met Oekraïne wordt de druk op Europa groter om zichzelf te kunnen wapenen tegen agressie. De Koninklijke Marine is hard bezig om haar slagkracht te vergroten, maar dit betekent dat er nog steeds een zorgvuldige afweging nodig is van de inzet van schaarse middelen. Het sturen van een marineschip is een grote inspanning. Tegelijkertijd kan het schip in een relatief korte tijd van toegevoegde waarde zijn voor het behartigen van de Nederlandse belangen. Door meerdere rollen te combineren of af te wisselen, ver van huis, onderstreept de marine de kracht van maritiem optreden.

KTZ Y.A. (Yvonne) van Beusekom was commandant van Zr.Ms. *Tromp* en is per oktober 2024 het Hoofd Strategie & Advies CZSK bij de Directie Informatie, Bedrijfsvoering & Bestuur.

Noten

- 1 Jaarlijkse veiligheidsconferentie georganiseerd door de Britse denktank International Institute for Strategic Studies. In 2022 stelde de Minister van Defensie dat Nederland ernaar streeft om elke twee jaar met een marineschip in de Indo-Pacific aanwezig te zijn.
- 2 Zr.Ms. Evertsen voer in 2021 naar de Indo-Pacific in een Britse carriertaakgroep
- 3 Beusekom, Y.A. van, 'Opereren in een dreigingsgebied', *Marineblad*, nr. 7 (november 2024) p. 4-11
- 4 Defensienota 2024 – Ministerie van defensie
- 5 Bruinessen, R. van, 'KTZ Robert van Bruinessen, defensieattaché voor India, Bangladesh en Sri Lanka', *Marineblad*, nr. 5 2024 p. 20-23
- 6 Bon, drs. A., 'Regio onder spanning', *Marineblad*, nr.4 2024 p. 14-19
- 7 Een routeringssysteem van de International Maritime Organisation (IMO)
- 8 Fink, M.D., 'Schaken met oorlogsschepen', *Marineblad*, nr.3 (mei 2024) p. 4-11

Het eskader van Rim of the Pacific 2024
(Master Sgt. C. Lundborg | U.S. Navy Photo)

